

Денисенко В.І.

Запорізький національний університет

СПРОБИ АКТИВІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ СПІВПРАЦІ ЗА РЕЖИМУ В. ЯНУКОВИЧА

Досліджено стан відносин між Україною та Китайською Народною Республікою протягом 2010–2014 рр., зокрема його візію з боку Президента Віктора Януковича. Виявлено, що четвертий український Президент мав унікальні можливості для переведення двосторонніх відносин на новий рівень внаслідок пропозиції китайської сторони щодо заключення стратегічного партнерства. Головними мотивами керівництва КНР у цьому процесі було збільшення свого впливу на пострадянському просторі, конкуренція за українські активи та технології, залучення України до свого проекту «Шовковий шлях». Натомість Віктор Янукович сприймав Китай як джерело дешевих фінансових ресурсів, що виділяються без додаткових політичних умов і які можна використати для власних потреб. Такий підхід контрастував із цілями китайських інвесторів. Відзначено, що серед укладених за часів Януковича українсько-китайських угод найбільшою за обсягом обіцяного кредиту стала підписана наприкінці 2012 р. публічним акціонерним товариством «Державна продовольчо-зернова корпорація України» (ДПЗКУ) кредитна угода з Експортно-імпортним банком Китаю на отримання 3 млрд. доларів. У її рамках Україна мала поставити до КНР 4 млн тонн зернових, зокрема кукурудзи. Однак виділений китайський кредит для закупівель зерна на внутрішньому ринку України був частково витрачений не за призначенням, частково розкрадений. Як наслідок, ДПЗКУ опинилася у центрі міжнародного скандалу, пов'язаного з порушенням діючого контракту. Це призвело до замороження нових кредитних угод з ініціативи керівництва КНР і зниження рівня співпраці між країнами. Розкрито перебіг розслідування махінацій очільників ДПЗКУ та верхівки Партії регіонів із китайськими коштами після Революції Гідності й досягнення компромісу з Китаєм щодо врегулювання ситуації зі спадком Януковича в двосторонніх відносинах.

Ключові слова: Віктор Янукович, КНР, Державна продовольчо-зернова корпорація України, корупція, українсько-китайські відносини.

Постановка проблеми. Дослідження режиму особистої влади Віктора Януковича неможливе без врахування міжнародного фактору. Особливу роль у зовнішньополітичних міркуваннях представника донецьких еліт на чолі держави займала Китайська Народна Республіка – потужний геополітичний гравець із величезним економічним потенціалом. У 2010 р. вона активізувала власну політику на пострадянському просторі, просуваючи власні технологічні та інфраструктурні проекти. Віктор Янукович розглядав Китай як альтернативу російським і західним партнерам, що мала дозволити йому зменшити залежність від останніх. Вагомою перевагою китайської сторони в його очах була відсутність політичних вимог для отримання кредитів. Аналіз еволюції українсько-китайських двосторонніх відносин протягом 2010–2014 рр. має велике значення як для розуміння режиму особистої влади Віктора Януковича, так і для реконструкції китайського вектору зовнішньої політики сучасної України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про дипломатичну активність Віктора Януковича на посту Президента України насамперед акцентує увагу на російському та європейському векторах. Такий підхід є типовим як для українських науковців [1; 2], так і для їхніх зарубіжних колег [3; 4]. Водночас для розуміння природи та сутності українських владних еліт 2010–2014 рр. варто звернути увагу й на інші напрями міжнародної співпраці, зокрема китайський. Йдеться не про звичайну фіксацію підписаних угод та офіційних візитів у стилі видання «Україна – Китай», а про реальне бачення ролі КНР Віктором Януковичем і його оточенням. На жаль, це питання не стало предметом окремих наукових розвідок.

Постановка завдання. У пропонованій увазі читачів статті ми спробуємо описати процес активізації відносин України та КНР за президентства Віктора Януковича й розкрити причини, вектор і зміст їх еволюції.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Зміну українсько-китайських відносин після переходу влади в Україні до Януковича ще 20 січня 2010 р., тобто на третій день після першого туру президентських виборів в Україні і за 18 днів до перемоги Януковича у другому турі, спрогнозував науковий співробітник Центру європейських студій Sciences Po у Парижі Флоран Парментье. У статті у швейцарській газеті «Le Temps» він зазначив, що Китай включається в боротьбу за економічний потенціал України [5].

«Хоча Україна перебуває в умовах жорсткої економічної та соціальної кризи, її традиційні партнери сьогодні не можуть задовольнити її фінансові потреби. Найближчим часом справжньою новиною може стати сильний вступ Китаю в місцеву гру», – заявив французький експерт [5]. Він нагадав, що Китай нарощує вплив в Африці та Латинській Америці й також цікавиться європейською периферією. Для Китаю така експансія – це можливість експортувати свої ноу-хау в країни з найбільш дешевою інфраструктурою, зазначив автор статті і спрогнозував, що незабаром після виборів Україні буде надано вигідний китайський кредит і відносини будуть розвиватися дедалі активніше.

25 лютого 2010 р. відбулася інаугурація Януковича на посаді президента України, а вже через півтора місяця, 12 квітня, він уперше зустрівся з головою КНР Ху Цзіньтао. Зустріч відбулася у Вашингтоні у рамках Саміту з питань ядерної безпеки. Головним підсумком переговорів стала домовленість щодо виведення українсько-китайських відносин на якісно новий рівень.

Ініціатором змін виступила китайська сторона. Принаймні, такого висновку можна дійти з того, що розповів через рік тодішній посол України в КНР Юрій Костенко [6, с. 388–390].

Ці пропозиції китайського лідера знайшли повну підтримку у Януковича, який відчув, що перед ним відкрилися нові перспективи. І вже 19 червня до Києва прибув з візитом міністр закордонних справ КНР Ян Цзечи. Янукович мав з ним бесіду, під час якої заявив, що Україна вітає посилення ролі Китаю як одного із впливових центрів сучасного багатополярного світу [7].

13 липня до Пекіна прибув із візитом міністр закордонних справ України Костянтин Грищенко. Під час переговорів із Ян Цзечи він заявив, що Україна виступає за вибудовування відносин із Китаєм на багаторічну перспективу. Головною темою зустрічі керівників зовнішньополітичних відомств двох країн стала підготовка державного візиту президента України до КНР. Ян Цзечи зазна-

чив, що в Пекіні розраховують, що візит Януковича відкриє нову сторінку у двосторонніх відносинах і виведе їх на рівень повноцінного стратегічного партнерства на багато років вперед [8].

Під час візиту до КНР Грищенко мав зустріч із представниками китайських наукових та експортних кіл, які професійно займаються українською тематикою. Китайські українознавці у своїх виступах наголошували, що нові політичні реалії в Україні дозволяють Києву і Пекіну стати справжніми стратегічними партнерами, які будуть спільно реалізовувати амбітні проекти – від участі китайських компаній у видобутку вуглеводнів на шельфі Чорного моря до створення нового залізничного контейнерного маршруту від портів у Східному Китаї до Відня.

Невдовзі, 2–5 вересня, Янукович здійснив перший державний візит до КНР. Він відвідав там Пекін, Гонконг, Шанхай. Візит відбувся на запрошення Ху Цзіньтао. «Офіційні особи КНР, включаючи керівництво держави, сприймають Україну як надійного друга і партнера китайського народу, – розповів за два тижні до початку візиту посол України в КНР Юрій Костенко. – Високо цінують у Пекіні те, що наші позиції практично повністю збігаються з усіх головних міжнародних і чутливих для китайської сторони питань. Це дає підстави вірити, що після державного візиту до КНР президента України Віктора Януковича наші дружні відносини набудуть рівня стратегічного партнерства» [9].

Перед початком візиту глава адміністрації Януковича Сергій Львович повідомив, що українська делегація відправиться до Пекіна трьома літаками: один – державний Airbus-319, а два будуть оплачені коштом бізнесменів, які зацікавлені у розвитку стосунків з Китаєм і супроводжуватимуть Януковича під час візиту [10]. Справді, у програмі візиту головною була саме економічна складова частина [11].

2–3 вересня у Пекіні Янукович провів переговори з Ху Цзіньтао, головою Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників У Банго та прем'єром Державної ради КНР Вень Цзябао. Також Янукович виступив на українсько-китайському бізнес-форумі, участь у якому взяли провідні представники ділових кіл України та Китаю.

4 вересня Янукович відвідав спеціальний адміністративний район Сянган (Гонконг) і провів переговори з його керівником Дональдом Цангом. Крім того, Янукович взяв участь у бізнес-ланчі з провідними підприємцями Гонконгу, ознайомився з гонконгським портовим господарством, вклю-

чаючиконтейнерні термінали, а також відвідав Гонконгівську біржу.

5 вересня Янукович прибув до Шанхая. Там він відвідав міжнародну виставку «Експо-2010», а також науково-дослідницький та конструкторський центр компанії Huawei Technologies (це одна з найбільших приватних китайських компаній у сфері телекомунікацій), де мав зустріч із керівництвом компанії [12].

У рамках візиту було підписано 13 двосторонніх українсько-китайських документів про співробітництво в різних сферах. Більшість їх було підписано 2 вересня на церемонії в Будинку народних зборів в Пекіні після зустрічі Януковича і Ху Цзіньтао. Наприкінці церемонії Янукович повідомив, що в рамках підписаних угод Україна може залучити інвестиції на суму не менше \$4 млрд [12].

Також було підписано Основні напрямки розвитку відносин між Україною та КНР на 2010–2012 рр., міжурядову угоду про надання уряду України безоплатної допомоги, програму українсько-китайського співробітництва в галузі дослідження і використання космічного простору в мирних цілях на 2011–2015 рр. Як наголосило Національне космічне агентство України, до програми увійшло більше 50 першочергових і перспективних проектів, які охоплюють кілька напрямів співпраці [13].

Між Державною митною службою України та Генеральною адміністрацією митниць КНР було підписано протокол щодо взаємної допомоги в перевірці достовірності задекларованої вартості товарів; між Торгово-промисловою палатою України та Китайським комітетом сприяння міжнародній торгівлі – угоду про створення спільної Ділової ради; між Міністерством вугільної промисловості України та Державним банком розвитку КНР – рамкову угоду з фінансового співробітництва; між Державним експортно-імпорتنим банком України та Державним експортно-імпорتنим банком КНР – угоду про співробітництво. Крім того, було підписано рамкову угоду про будівництво залізниці від міжнародного аеропорту «Бориспіль» до Києва і первинну угоду про будівництво парогазової електростанції в місті Щолкіному в Криму [12].

Янукович повідомив, що найближчим часом між Китаєм і Україною буде підготовлена стратегічна угода. «Перспектива розвитку стратегічних відносин між Україною і Китаєм – це тільки питання невеликого проміжку часу. Ми домовилися з головою Ху Цзіньтао про те, що ми вибе-

remo зручний час і наші співробітники вже найближчим часом готуватимуть нову, стратегічну угоду, яка відкриє, фактично, новий період часу у відносинах між Україною та Китаєм», – наголосив він [14].

Візити до КНР Гриценка і Януковича спричинили неабияке зростання інтересу китайського бізнесу до України. Як зазначав посол України в КНР Юрій Костенко, раніше українсько-китайські відносини, передусім діалог на найвищому та високому рівнях, розвивалися без необхідного динамізму. Достатньо сказати, що до 2010 р. президент України востаннє відвідував Піднебесну 2002 р., прем'єр-міністр – 1997 р., міністр закордонних справ – 2007 р. Особливості Китаю такі, що без візитів високого рівня, які розглядаються як найпоказовіший індикатор стану відносин із тією чи іншою країною, серйозні бізнесмени та впливові фінансисти вкрай обережно ставляться до участі у великих проектах на її території. Зрозуміло, що без високих візитів годі було й думати не лише про прорив, а й про суттєве просування вперед в українсько-китайських взаєминах [6, с. 388].

Під час візиту Януковича було домовлено про підвищення рівня українсько-китайської Міжурядової комісії з питань торговельно-економічного співробітництва до Комісії зі співробітництва (на рівні віце-прем'єрів урядів). Незабаром після майже 14річної перерви було відновлено контакти на рівні керівників урядів України та КНР. 14–18 квітня 2011 р. відбувся офіційний візит прем'єр-міністра України Миколи Азарова до КНР. Азаров взяв участь у 10му щорічному засіданні Боаоського азійського форуму у провінції Хайнань, відвідав міста Шанхай і Пекін, провів переговори з головою КНР Ху Цзіньтао і прем'єром Державної ради КНР Вень Цзябао, мерами Пекіна і Шанхая, керівником спеціального адміністративного району Сянган (Гонконг) Дональдом Цангом [15].

Щойно Азаров повернувся до України, 20 квітня 2011 р. в Києві перший віце-прем'єр-міністр України Андрій Клюєв та віце-прем'єр Державної ради КНР Чжан Децзян провели установче засідання українсько-китайської Комісії зі співробітництва і тим самим започаткували новий етап міжгалузевої співпраці організацій та відомств двох країн. Того ж дня було підписано угоду між Міністерством енергетики та вугільної промисловості України і китайською державною компанією Tiandi Science & Technology про технічне переоснащення, модернізацію та підготовку гірських робіт на державних вугільних шахтах України [16].

Цей інтенсивний обмін візитами, безперечно, різко контрастував з кволими українсько-китайськими стосунками у попередні п'ять років, коли президентом України був Віктор Ющенко. Але заслуга тут передусім не Януковича, а Ху Цзіньтао, який, як вже зазначалося, й був ініціатором поглиблення співпраці двох країн. Говорячи про мотиви його ініціативи, не можна не зазначити, що Китай цікавили лише міцні довготривалі відносини. З погляду керівництва КНР, Ющенко не міг забезпечити таких відносин. Він прийшов до влади завдяки помаранчевій революції, і протягом усього часу його президентства політична ситуація в Україні була нестабільною та непередбачуваною. Спокійний перехід влади до рук Януковича й очолюваної ним Партії регіонів давав підстави очікувати встановлення в Україні політичної стабільності і передбачуваності.

До того ж завдяки концентрації влади в Україні в руках однієї партії українська політична система стала досить схожою на китайську, де посади в керівних органах КПК важать не менше (або й більше), ніж посади у виконавчій чи законодавчій владі. І не випадково під час візиту Януковича до КНР було домовлено про налагодження прямих контактів між ПР і КПК.

Оскільки Янукович після здобуття посади президента України формально склав з себе повноваження голови ПР і на партз'їзді 23 квітня 2010 р. передав їх Миколі Азарову, то саме останній і відповідав за співпрацю ПР із КПК. Вже 13 вересня 2010 р., тобто через тиждень після повернення Януковича з Пекіна, до Києва прибула китайська делегація на чолі з членом політбюро ЦК КПК, секретарем комітету КПК провінції Гуандун Ван Яном. З делегацією зустрівся Азаров, який відзначив, що провінція Гуандун є побратимом Донецької області, і наголосив, що Партія регіонів надає великого значення зміцненню партійних зв'язків із КПК. Він заявив, що китайський досвід розвитку економіки, а також китайські інвестиції дозволять істотно перетворити Україну, і звернувся до гостей із закликом: «Ми вітаємо ваші інвестиції і пропонуємо вам участь у реалізації спільних проектів». Азаров відзначив, що питання залучення китайських інвестицій обговорювалося під час візиту Януковича до Китаю – зокрема, це будівництво залізниці з міжнародного аеропорту «Бориспіль» до Києва, а також співпраця у сфері авіабудування. «Ми розраховуємо на спільну участь наших фахівців у галузі авіабудування. Тут і нові розробки, і серійне виробництво літаків», – сказав Азаров [17].

У грудні 2010 р. відбувся візит до КНР делегації ПР на чолі з заступником голови ПР, народним депутатом України Леонідом Кожарою. А 18 квітня 2011 р. під час свого візиту до Пекіна Азаров зустрівся з членом постійного комітету Політбюро ЦК КПК Хе Гоцяном. Після цього у присутності Азарова було укладено угоду про співпрацю та обмін досвідом між ПР і КПК. Підписи під документом поставили Кожара та заступник завідувача відділом ЦК КПК Чень Фенсян [18].

Кульмінацією процесу встановлення стратегічного партнерства між владами Китаю та України став державний візит Ху Цзіньтао до України 18-20 червня 2011 р. Львовчкін повідомив, що приїзд голови КНР має дати «імпульс для оптимізації і наповнення прагматичним змістом двосторонньої співпраці, насамперед, у торговельно-економічній, фінансово-інвестиційній і науково-технічній сферах» [19].

Свій візит голова КНР розпочав з відвідин Криму. На аеродромі Сімферополя китайських гостей зустріли Грищенко і голова Ради міністрів АР Крим Василь Джарти. Потім китайська делегація вирушила до Ялти, де для неї було заброньовано повністю готель «Ореанда». Янукович на одній з держдач у Криму дав дружній обід на честь Ху Цзіньтао і його дружини Лю. Перед обідом відбулася зустріч Януковича з лідером Китаю тет-а-тет [19].

Офіційна ж частина візиту пройшла 20 червня в Києві. Ху Цзіньтао і Янукович після переговорів підписали спільну декларацію про встановлення і розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною і КНР. У документі фіксується започаткування відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР, а також визначаються основні принципи, на яких ці взаємини базуються. Йдеться, зокрема, про взаємну підтримку державного суверенітету та територіальної цілісності; повагу шляху розвитку, обраного кожною з держав; взаємне незастосування сили чи загрози силою, економічного чи іншого тиску; активізацію міждержавного політичного діалогу на найвищому, високому та інших рівнях. Китайська сторона зобов'язується не застосовувати та не загрозувати застосуванням ядерної зброї проти України як держави, що не має такої зброї. У декларації також йдеться про діяльність двосторонньої Комісії зі співробітництва; пріоритетні сфери практичної співпраці; розширення взаємодії у рамках ООН; спільні зусилля із забезпечення миру, стабільності і безпеки у світі та окремих регіонах тощо [20].

Також у присутності Януковича і Ху Цзіньтао було підписано низку двосторонніх документів. Зокрема, це міжурядова угода про надання уряду України безоплатної допомоги. Між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Міністерством комерції КНР підписано протокол щодо періодичного обміну орієнтовним переліком експортно-імпорتنих товарів двосторонньої торгівлі. Це мало сприяти збалансованому розвитку двосторонньої торгівлі, збагаченню і вдосконаленню її структури. Між Міністерством енергетики та вугільної промисловості України та Державною адміністрацією енергетики КНР підписано меморандум про взаєморозуміння в енергетичній сфері. У меморандумі основними напрямками співпраці визначено: спільну участь у реалізації проектів у нафтогазовій сфері, обмін інформацією щодо енергетичних об'єктів, які плануються побудувати чи модернізувати, співпрацю у сфері мирного використання ядерної енергії. Між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України та Міністерством науки і техніки КНР підписано меморандум про взаєморозуміння щодо надання підтримки у створенні українсько-китайського Інституту зварювання ім. Є.О. Патона [21].

14 березня 2013 р. Всекитайські збори народних представників оголосили, що новим головою КНР став Сі Цзіньпін. Він замінив на цій посаді Ху Цзіньтао і сконцентрував у своїх руках керівництво державою і партією. Втім, ця заміна не позначилася негативно на китайсько-українських стосунках. У Пекіні підтвердили плани прийняти Януковича з державним візитом.

Візит відбувся 3–6 грудня 2013 р., тобто вже під час Євромайдану, коли позиції Януковича в Україні явно похитнулися. Тим не менш, китайська сторона погодилася і на сам цей візит, і на підписання підготовлених засадничих документів.

Отже, 5 грудня у Пекіні Янукович і Сі Цзіньпін підписали Договір про дружбу і співробітництво між Україною і КНР. У його назві не згадується стратегічне партнерство, але це словосполучення тричі зустрічається у тексті документу. Зокрема, у преамбулі договору говориться, що сторони прагнуть «і надалі поглиблювати відносини стратегічного партнерства між Україною та Китайською Народною Республікою»; у статті 1 – що «Договірні Сторони на довгостроковій основі всебічно розвиватимуть відносини дружби, співпраці, рівноправного і довірливого стратегічного партнерства, відповідно до загально визнаних принципів і норм міжнародного права, на принципах

взаємної поваги до суверенітету і територіальної цілісності, взаємного ненападу, невтручання у внутрішні справи одна одної, рівності та взаємної вигоди, а також мирного співіснування»; у статті 9 – що «Договірні Сторони зміцнюватимуть стратегічне партнерство, використовуючи і удосконалюючи механізм регулярних зустрічей на високому та інших рівнях, своєчасно проводитимуть обмін думками з питань двосторонніх відносин, важливих і актуальних проблем, що становлять обопільний інтерес» [22].

Прес-служба Януковича наголосила, що договір є ключовим політичним документом та відображає основні засади та принципи розвитку українсько-китайських відносин стратегічного партнерства і співробітництва як на двосторонній основі, так і в рамках багатосторонніх механізмів. Документ також містить перелік пріоритетних сфер розбудови практичної співпраці. Крім того, глави держав підписали Спільну декларацію України і КНР про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства. Вона відображає досягнуті сторонами основні домовленості стосовно розвитку співробітництва. Зокрема, йдеться про розвиток відносин стратегічного партнерства, активізацію міждержавного політичного діалогу на вищому рівні, підтвердження позицій двох країн з найактуальніших питань міжнародного життя. Також у декларації зафіксовано факт затвердження главами двох держав Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014–2018 рр. [23].

У рамках візиту було підписано ще цілу низку двосторонніх документів. Зокрема, це міжурядова угода про економіко-технічну співпрацю. Між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Генеральною адміністрацією нагляду за якістю, інспекції та карантину КНР підписано протоколи фітосанітарних та інспекційних вимог щодо експорту з України до КНР сої та ячменю (аналогічний протокол щодо кукурудзи було підписано ще 9 листопада 2012 р.). Між Державним агентством України з туризму та курортів та Національною туристичною адміністрацією КНР – меморандум про взаєморозуміння щодо сприяння груповим поїздкам китайських туристів до України. Між Міністерством охорони здоров'я України та Державною адміністрацією КНР з традиційної китайської медицини – меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва у галузі традиційної китайської медицини. Між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Китайською

експортно-кредитною страховою корпорацією (Sinasure) – договір про співробітництво у сферах енергоефективності, енергозбереження та відновлюваних джерел енергії. Між акціонерним товариством «Мотор Січ», державним підприємством «Івченко-Прогрес» і китайською авіаційною корпорацією AVIC International Holding Corporation – угоду про стратегічну співпрацю. Між державним підприємством «Конструкторське бюро «Південне»» і китайською промисловою корпорацією «Велика стіна» – угоду про співробітництво щодо створення супутникової системи дистанційного зондування Землі для України. Між Українським союзом промисловців і підприємців та Китайською асоціацією міжнародних підрядників – угоду про співробітництво [24; 25].

Сам Янукович спрогнозував, що за результатами досягнутих у Китаї домовленостей Україна зможе додатково залучити \$8 млрд інвестицій. За його словами, документи, які ще доопрацьовуються та будуть підписані найближчим часом, також значно збільшать обсяг інвестицій з китайської сторони в українську економіку. Янукович повідомив, що під час переговорів сторони обговорили питання активізації стратегічного партнерства і перехід до практичної реалізації низки спільних проектів у таких галузях, як авіа- і суднобудування, агропромисловий комплекс, енергетика, в тому числі відновлювальна, будівництво низки інфраструктурних об'єктів. «Обговорення у вузькому колі було більш конкретним. Ми відзначили перехід роботи міжурядової українсько-китайської комісії на постійний контроль за виконанням доручень голів держав, перегляд і відновлення програми стратегічного партнерства з погляду її розширення, зокрема договірно-правової бази, і значне розширення інвестиційних програм», – поділився Янукович подробицями переговорів з китайським лідером [26].

Однак здійснилися не всі сподівання, що поклалися на той візит тодішнім керівництвом України. ЗМІ, близькі до ПР, повідомляли напередодні візиту, що «Янукович їде в Китай за кредитом в \$10 млрд». І це були не чутки, адже Азаров перед візитом анонсував: «Ми в Китаї підпишемо програму співпраці. Там конкретний план з конкретними обсягами» [27]. Близький до тодішньої влади президент Українського аналітичного центру Олександр Охріменко повідомив деталі тих очікувань (щоправда, він не дбав про точність озвучених ним цифр): «Ми перед цим брали у них товарний кредит на \$2 млрд, тепер зможемо взяти на \$5 млрд. Крім того, Китай хоче інвестувати

близько \$2 млрд в українські землі: вони беруть їх в оренду, відновлюють і використовують. У Криму планується побудувати парогазову електростанцію, це великий проект на \$1,7 млрд. Крім того, Китай планує побудувати автобан – кільцеву платну дорогу навколо Києва, у що вкладе \$3 млрд... Я бачив усі ці документи». А заступник голови фракції ПР Михайло Чечетов прямо визнав, що Янукович їде в Китай саме за кредитами: «Це виключно економічний візит. Ходіння по Майдану країну не нагодує. А нам потрібні нові інвестиції і кредити» [27].

Агентство Reuters 4 грудня повідомило з Пекіна, що Китай не схильний фінансово допомогти Україні під час візиту Януковича. Речник МЗС КНР Хун Лей ухилився від прямої відповіді на запитання, чи хоче Китай надавати Україні більше допомоги. «Останніми роками Китай та Україна розвинули всебічне співробітництво у всіх сферах. Це співробітництво сприяє економічному та соціальному розвитку України, яке також має важливе значення для Китаю», – сказав китайський дипломат. «Отже, під час цього візиту лідери обох сторін обмінюються комплексними поглядами на теми взаємних інтересів», – додав він, не вдаючись у деталі. Також він заявив, що Китай стурбований протестами у Києві. «Ми приділяємо пильну увагу внутрішній ситуації в Україні, – сказав Хун Лей. – Ми сподіваємось та віримо, що всі партії в Україні можуть полагодити ці розбіжності шляхом обговорення, консультацій, забезпечення стабільності та єдності країни» [28].

Після повернення Януковича з Пекіна російське агентство міжнародної інформації «РИА Новості» запитало заступника міністра зовнішніх справ КНР Чен Гопіна, чи було підписано якісь кредитні угоди під час візиту Януковича до Пекіна, і дипломат відповів: «Ні, не було» [29]. Він додав, що «сторони підтвердили необхідність виконувати вже чинні угоди, а також заявили про можливість проведення переговорів про подальшу співпрацю між фінансовими структурами Китаю та України», і зазначив, що Китай вважає, що українська влада може стабілізувати внутрішньополітичну ситуацію в країні [30]. Оскільки сказано це було у відповідь на питання про кредити, то можна припустити, що попередня домовленість про кредити таки існувала, але вона зірвалася через внутрішньополітичні проблеми Януковича.

Справді, Янукович не виправдав сподівань, що під час його президентства політичне становище в Україні буде стабільним і передбачуваним. І Пекін у тій ситуації вчинив дуже далекоглядно, погодившись на підписання документів про стратегічне

партнерство з Україною і водночас відмовивши Януковичу у кредиті. Це забезпечувало Пекіну можливість для насиченого і результативного діалогу з будь-якою владою України – хоч старою, хоч новою, – яким би не був подальший розвиток подій у Києві.

Але у влади КНР була й інша причина утриматися від надання фінансового порятунку режиму Януковича. Це – невиконання Києвом своїх зобов'язань за вже укладеними угодами.

Серед укладених за часів Януковича українсько-китайських угод найбільшою за обсягом обіцяного кредиту стала підписана наприкінці 2012 р. публічним акціонерним товариством «Державна продовольчо-зернова корпорація України» (ДПЗКУ) кредитна угода з Експортно-імпортним банком Китаю на отримання \$3 млрд. Цей кредит мав досить тривалу передісторію.

Спочатку 28 червня 2012 р. було підписано меморандум про взаєморозуміння між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Ексімбанком Китаю щодо співробітництва в галузі пріоритетних проектів у сільському господарстві. Міністр аграрної політики та продовольства України Микола Присяжнюк повідомив тоді, що меморандум дасть можливість Україні залучити кошти в обсязі \$3 млрд на фінансування конкретних проектів у сільськогосподарському секторі [31]. Також міністр наголосив на ролі Януковича: «Підписання меморандуму про виділення \$3 млрд для розвитку аграрного сектора нашої країни – закономірне проміжне рішення в рамках співробітництва та домовленостей між керівниками наших країн» [32].

2 липня урядом був поданий законопроект про внесення змін до закону про держбюджет на 2012 р. Пропонувалося надати Кабінету міністрів в особі міністра фінансів право здійснити додаткові державні запозичення до спеціального фонду держбюджету на суму до 24,3 млрд грн (еквівалент \$3 млрд). У пояснювальній записці зазначалося: «Законопроект розроблено з метою забезпечення реалізації проектів у сфері сільського господарства, а саме: закупка китайських засобів захисту рослин, насіння для сільськогосподарських культур, сільськогосподарського знаряддя та іншої сільгосппродукції в Україну або продаж українських злакових культур до Китаю, будівництво заводу засобів захисту рослин, переробки органіко-мінеральних добрив та інші будівельні проекти в Україні, культивування землі, висадка та ін.» [33].

4 липня Верховна Рада ухвалила цей закон. Перший заступник міністра фінансів Анатолій

Мяковський, який представляв законопроект у сесійній залі, повідомив фінансові деталі: умови запозичень, запропоновані Ексімбанком Китаю, досить позитивні для України, тому що ставка буде шестимісячний Libor плюс 4,5%, термін погашення – до 15 років з п'ятирічним пільговим періодом. Мяковський пояснив, що запозичення вважатимуться здійсненими після підписання індивідуальних, так званих локальних кредитних угод протягом року. Згідно з рішенням уряду, сказав Мяковський, фінансування аграрного сектору здійснюватиметься як шляхом безпосередньої державної підтримки, так і на кредитній поворотній основі [34].

Наступного дня вийшло інтерв'ю Миколи Присяжнюка, який повідомив, що підписаний меморандум передбачає виділення китайським Ексімбанком у 2013 р. \$3 млрд. «Деталі співпраці зараз погоджують. Але можу сказати, що гроші виділятимуть траншами, – зазначив міністр. – Але кредити треба повертати. Українські ж реалії свідчать, що на етапі розрахунків проектів вони прибуткові та швидкоокупні, але на практиці часто виникають проблеми. Тому за попередніми домовленостями з китайцями кредити буде спрямовано аграріям як обігові кошти. Тобто це короткострокові проекти. Натомість Україна зобов'язується щороку постачати кукурудзу до Китаю в обсязі 2–2,5 млн т». Далі Присяжнюк уточнив, що «загалом формат співпраці з Китаєм – форвардне фінансування аграріїв у пікові періоди (жнива, посівна кампанія) для задоволення їх потреби в обігових коштах». Водночас він визнав: «Китайська сторона хоче від нас також і гарантій. Що це буде конкретно – домовленості поки що немає» [35].

Зрештою китайська сторона наполягла, що Україна повинна надати державні гарантії за рахунок бюджетних коштів. Однак у законі, ухваленому 4 липня, жодних державних гарантій з боку України не було передбачено. 30 липня Верховна Рада скасувала цей закон [36] і ухвалила інший, який збільшив граничний обсяг надання державних гарантій у 2012 р. на 24,3 млрд грн (тобто на обіцяну суму китайського кредиту) «для фінансування проектів у сфері сільського господарства з метою реалізації Меморандуму про взаєморозуміння щодо співробітництва в галузі пріоритетних проектів у сільському господарстві» [37].

13 серпня Кабінет міністрів України затвердив документ під назвою «Порядок та умови надання у 2012 р. державних гарантій для фінансування проектів у сфері сільського господарства» [38]. Цей документ регулював відносини, пов'язані з наданням

державних гарантій для забезпечення виконання зобов'язань за запозиченнями, залученими ДПЗКУ від Ексімбанку Китаю під державні гарантії.

У вересні Микола Присяжнюк повідомив, що угода з Ексімбанком Китаю про кредит на \$3 млрд в обмін на постачання кукурудзи може бути підписана у жовтні [39]. Проте цього не сталося.

24 жовтня було укладено генеральний договір про співпрацю між ДПЗКУ та Китайською національною корпорацією машинної індустрії та комплексних підприємств—China National Machinery Industry Complete Engineering Corporation (CMCEC). Тут необхідно уточнити, що, за даними самої цієї корпорації, у 2011 р. вона була реформована в Китайську національну корпорацію комплексних підприємств – China National Complete Engineering Corporation (CCEC) [40], але в українських повідомленнях про переговори, укладені угоди та інші взаємини з цією корпорацією вона ще довго називалася CMCEC.

Саме цій корпорації Україна мала поставляти зерно на виконання умов майбутнього кредиту. Що ж до самого кредиту, то переговори затягнулися. Нарешті 26 грудня 2012 р. Ексімбанк Китаю і ДПЗКУ підписали два кредитні договори на суму \$1,5 млрд кожен: перший – щодо постачання зерна, другий – щодо імпорту китайських товарів чи послуг [41].

Пізніше (у березні 2014 р.) сайт «Економічна правда» поділився відомостями про те, що якби наприкінці 2012 р. делегація на чолі з Миколою Присяжнюком не підписала в Китаї ці кредитні договори, то Присяжнюк втратив би посаду – її зайняв би представник «сім'ї» Януковича. «Саме в той момент відбувалася ротація в уряді – «зливання» старої гвардії. До влади прийшли переважно «сімейні» люди. На момент перебування аграрного міністра в Китаї наприкінці 2012 р. був готовий указ про його звільнення. Зрештою, все обійшлося, бо кредитні договори були підписані. А 28 грудня перший транш, \$1,5 млрд, надійшов на рахунки ДПЗКУ в Укрексімбанку», – розповіло видання. За його інформацією, ДПЗКУ поклала кошти на короткостроковий депозит в Укрексімбанку, звідти вони через Нацбанк і валютні облігації потрапили до Держказначейства. Більшу частину траншу уряд одразу витратив на забезпечення виплат Держказначейством. Так уряд закрит «дірку» в держбюджеті, яка утворилася в кінці 2012 р., і розрахувався з бюджетниками [41].

6 лютого 2013 р. Микола Присяжнюк повідомив, що ДПЗКУ отримала перший транш у розмірі \$1,5 млрд. За тодішнім курсом це складало

12 млрд грн. Міністр сказав, що в рамках кредитної угоди корпорація планує закупити 4 млн тонн зерна, з яких форвардні закупівлі складуть 2 млн тонн [42].

20 лютого Микола Присяжнюк повідомив, що перший транш кредиту Ексімбанку Китаю використано Україною відповідно до угоди з китайською стороною. «Ми отримали \$1,5 млрд. Усі ці кошти використано на підтримку аграрного сектора. 8 млрд грн ми направили на форвардні закупівлі зерна, а 4 млрд грн – на поставки кукурудзи. Це наші зобов'язання за угодою», – наголосив Присяжнюк. Він зазначив, що ДПЗКУ в рамках угоди планує придбати у вітчизняних аграріїв 2 млн т зернових на умовах форвардних контрактів і ще 2 млн тонн – за спотовими (прямими) контрактами. «Закупівлю за форвардом ми починаємо на наступному тижні, а спотові поставки зараз узгоджуються з китайською стороною», – поінформував міністр [43].

Коментуючи початок реалізації цієї угоди, «Економічна правда» повідомила, посилаючись на свого «співрозмовника в уряді», що перший транш позики надійшов ще 27–28 грудня 2012 р. «Навіщо це приховали? Мабуть, аби зайвий раз не хвилювати громадськість і не давати приводів для різноманітних гіпотез щодо використання цих коштів в кінці грудня, коли на казначейських рахунках було обмаль грошей», – зазначило видання. За твердженням його джерела в уряді, «обнародування інформації про отриманий від китайців транш спричинило сварку між міністром і віце-прем'єром Сергієм Арбузовим». Чому це так розлютило Арбузова, співрозмовник сайту не уточнив [44].

У будь-якому разі можна стверджувати, що саме Арбузов був тією ланкою, через яку Янукович контролював усі справи, пов'язані з китайським кредитом. 26 квітня Арбузов прийняв делегацію CMCEC. За повідомленням прес-служби Кабміну, обговорювалася підготовка до засідання комісії зі співробітництва між урядами України та КНР, інші двосторонні заходи, а також двосторонні інвестиційні проекти [45]. А 30 квітня Янукович своїм указом призначив Арбузова головою Української частини Комісії зі співпраці між Україною та КНР [46].

Окремо слід сказати про долю другого кредитного траншу у розмірі \$1,5 млрд. Китай обіцяв надати його на закупівлю Україною китайських товарів чи послуг. Були варіанти з будівництвом зрошувальних систем і придбанням засобів захисту рослин. Зокрема, 20 грудня 2012 р., неза-

довго до підписання кредитної угоди, директор департаменту землеробства Мінагрополітики Олександр Демидов повідомив: «Є напрацювання, щоб направити \$1,5 млрд кредиту Китаю на введення площ додаткового зрошення». За його словами, в результаті реалізації цієї програми площа зрошуваних земель в Україні збільшилася б на 550 тис. га. Крім того, Демидов уточнив, що \$100 млн пішло б на закупівлю техніки для забезпечення зрошення [47].

Однак до конкретних домовленостей щодо використання другого траншу справа так і не дійшла, тож ці гроші в Україну не потрапили, а залишилися в китайському Ексімбанку. Пізніше (у березні 2014 р.) агентство УНІАН дізналося деякі подробиці переговорів між ССЕС (колишньою СМСЕС) і ДПЗКУ щодо другого траншу, тобто щодо товарної частини китайського кредиту: «У розпорядженні УНІАН опинилася копія угоди між ССЕС і ДПЗКУ про надання останній коштів на придбання китайських товарів, необхідних для сільгоспвиробництва. Згідно з документом, Ексімбанк Китаю погодився видати експортний кредит на \$1,5 млрд, які має бути використано виключно для експорту ССЕС в інтересах ДПЗКУ сільськогосподарських матеріалів, а також обладнання, систем меліорації земель тощо. Гарантом виконання зобов'язань з української сторони виступило Міністерство фінансів. Ці кошти мало бути надано українській корпорації протягом 5 років, але щороку ДПЗКУ мала витратити не менше \$300 млн. Оплату ж, згідно з контрактом, здійснювала ССЕС, тобто Ексімбанк перераховував кошти китайському оператору, а той самостійно проводив закупівлі товарів, перелік яких готувала ДПЗКУ. Тим часом, згідно з аналітичною запискою, підготовленою для Мінагрополітики (є в розпорядженні УНІАН), ССЕС практично на 40% завищувала ціни на вироблені в КНР техніку, обладнання, засоби захисту рослин тощо. «У приватних розмовах представники ССЕС відзначали, що зазначена ситуація з завищенням цін пов'язана з необхідністю компанії віддавати так звані грошові відкати українським високопоставленим чиновникам, які приймали рішення щодо залучення китайської компанії до співпраці з ДПЗКУ», – сказано в документі. З огляду на необґрунтовано високі ціни на китайську продукцію, українська корпорація досі так і не скористалася коштами товарної частини кредиту» [48].

З осені 2013 р., за даними «Економічної правди», обговорювалася схема з придбання китайських засобів захисту рослин. Хотіли купу-

вати у ССЕС (колишньої СМСЕС) сировину і довести її до кондиції в Україні. Планували задіяти хімзавод «Зоря» у Рубіжному, який відносився до сфери впливу тодішнього віце-прем'єр-міністра Юрія Бойка (саме на тому хімзаводі Юрій Бойко розпочинав свою кар'єру, а згодом став його генеральним директором). Йшла мова і про аналогічні потужності в Ровеньках. Готували навіть законопроект, який підвищував мито на аналогічну імпортовану продукцію. Це дозволяло усунути конкурентів під гаслом наповнення бюджету. За цією схемою, 2014 р. з Китаю мало надійти до України засобів захисту рослин на \$300 млн (тобто саме на ту суму, яку щороку мала витратити ДПЗКУ з товарної частини китайського кредиту). Ці плани теж залишилися нереалізованими і втратили актуальність після втечі Януковича [49].

Так чи інакше, але другий транш китайського кредиту не був «живими грошима», які опинилися б у розпорядженні позичальника. Оскільки китайська сторона наполягала на закупівлі за цей транш Україною китайських товарів чи послуг, то гроші цього траншу не можна було б «розікрасти» ні в якому сенсі. Можна було тільки отримати «відкати» від представників китайської сторони, а «розікрасти» можна було б хіба що китайські товари чи послуги, однак навряд чи така перспектива була дуже спокусливою. Тобто використання другого траншу виглядало складним організаційно і малопривабливим фінансово. До того ж цей транш був розбитий на п'ять частин – по \$300 млн щороку. Можливо, саме тому тодішня влада України не поспішала з реалізацією цієї можливості, внаслідок чого жодні переговори щодо використання другого траншу не призвели до конкретних домовленостей, і Україна його так і не отримала.

Але з першим траншем ситуація була зовсім іншою. Україна одразу отримала \$1,5 млрд у вигляді «живих» грошей за дуже низький відсоток. І на додаток до цього відкрила для своїх аграріїв китайський ринок зерна. За своєю важливістю цей успіх був сумірним із самим кредитом, адже пробитися на китайські ринки дуже важко. Тому угода з Китаєм могла дати дуже великий імпульс розвитку українського землеробства.

Необхідно уточнити, що на той момент діяв протокол фітосанітарних вимог щодо експорту кукурудзи з України до КНР, укладений між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Генеральною адміністрацією нагляду за якістю, інспекції та карантину КНР 9 листопада 2012 р. Аналогічні протоколи щодо сої та ячменю було підписано набагато пізніше – 5 грудня

2013 р., під час останнього візиту Януковича до Пекіна. Микола Присяжнюк повідомив тоді, що «в наступному році триватиме підготовка протоколів фітосанітарних та інспекційних вимог щодо експорту ріпаку та пшениці з України до Китаю» [50]. Тобто майже до кінця 2013 р. ДПЗКУ могла постачати до Китаю лише кукурудзу. Але за умовами кредиту українська корпорація мала право постачати, з відома та згоди ССЕС (колишньої СМСЕС), різні зернові до третіх країн, сплачуючи при цьому китайській корпорації винагороду у розмірі \$5 за тону.

У березні 2013 р. почала діяти програма форвардних закупівель ДПЗКУ. Загалом корпорація повинна була закупити для Китаю продовольчу пшеницю та кукурудзу експортної якості обсягом 4 млн тонн, у т. ч. 2 млн тонн – на умовах форвардних контрактів. Однак плани виконання програми зривалися. У квітні цьому питанню присвятили селекторну нараду з аграріями за участі Арбузова. З'ясувалося, що бізнес не поспішає працювати з ДПЗКУ, оскільки умови форвардних закупівель надто здирицькі. «Корабель ДПЗКУ взяв на себе вантаж форвардних закупівель, але не розрахував своїх можливостей і почав тонути. З такими умовами контракту це не дивно», – розповів «Економічній правді» один з представників ринку. За його словами, за користування грошима треба платити по 100 грн з кожної законтракованної тонни. Ціни на зерно встановлюються на рівні «цін фіксингу» Аграрної біржі, а вони бувають нижчими від ринкових на 300–500 грн [51].

Між тим китайська сторона жадала сигналів, що умови контракту буде виконано вчасно й у повному обсязі. 19 червня Кабінет міністрів України підсилив свої гарантії у вищезгаданих «Порядку та умовах». Спочатку там було записано, що забезпеченням виконання зобов'язань позичальника є майнові права за контрактами, укладеними в рамках генерального кредитного договору. Тепер додався ще один спосіб забезпечення виконання зобов'язань – «право договірного списання коштів з рахунків позичальника, відкритих в обслуговуючому банку» [52]. Під позичальником малася на увазі ДПЗКУ.

Однак і після цього ДПЗКУ виконувала свої зобов'язання дуже повільно. Пізніше (у березні 2014 р.) журналіст Володимир Чопенко, який спеціалізується на аграрній проблематиці, провів власне розслідування і обнародував цікаві цифри і документи [53].

Зокрема, він зазначив: «Маршрути українського збіжжя легко простежити за даними мит-

ниці. Довідка про експортні операції ДПЗКУ за десять місяців 2013 р. з переліком покупців, найменуванням товару, країн призначення, кількості тонн і вартості рябить екзотичними покупцями, далекими від Китаю... За даними митниці, близько \$350 млн, отримані в рамках програми співробітництва у сфері АПК між Україною та КНР, ДПЗКУ використала не за цільовим призначенням, чим зірвала виконання програми. Важко було не помітити різкої зміни експортного вектору ДПЗКУ, яка за рахунок китайської позики відпрацьовувала давно накреслені «схеми» власного збагачення» [53].

23 жовтня президент ССЕС (колишньої СМСЕС) Сун Бай надіслав листа міністру Присяжнюку, у якому висловив стурбованість ситуацією. «Після того, як Україна одержала перший транш кредиту у розмірі \$1,5 млрд, ми зіткнулися з багатьма проблемами. Умови контракту передбачають експорт 4 млн т зерна. Враховуючи перший рік виконання контракту, ми пішли на поступки і підписали угоду про те, що експорт зернових у 2013 р. становитиме 2 млн тонн. Однак допоки обсяг поставок становив лише 180 тис. тонн», – скаржився Сун Бай. Він нагадав Присяжнюку, що успіх чи провал цього проекту впливатиме на розвиток двосторонніх економічних і торговельних відносин: «Цей проект політично значущий. Коли виникають непередбачувані перешкоди, ССЕС шукає шляхи їх усунення. Однак непереборним бар'єром є те, що ДПЗКУ продовжує експортувати зерно до третіх країн, навіть не інформуючи нас». Наприкінці свого листа президент ССЕС попередив українського міністра: «Несумісне і свавільне невиконання зобов'язань ДПЗКУ серйозно впливає на виконання нашого проекту. Якщо ми почнемо шукати юридичні шляхи розв'язання проблеми, то це негативно вплине на здорові стосунки між нашими країнами» [53].

У листопаді 2013 р. МЗС Китаю надіслало ноту посольству України у КНР, зазначивши, що українсько-китайські проекти співпраці в аграрній сфері обсягом \$ 3 млрд є стратегічними проектами, схваленими урядами двох країн. Однак, сказано у ноті, ДПЗКУ порушила положення угоди й одноосібно торгувала зерном з третіми країнами в обхід ССЕС. «У результаті намітилося помітне відставання від погодженого сторонами графіка. Ці дії, найімовірніше, можуть спричинити негативний вплив на виплату ДПЗКУ капіталу і відсотків за кредитом Ексімбанку Китаю. Тому ми висловлюємо з цього приводу стурбованість», – зазначається у ноті. Китайська сторона нагадала, що аграрна співпраця

повинна здійснюватися за суворого дотримання положень угод і контрактів. Кредит слід використовувати лише на реалізацію спільних проектів у рамках відповідно укладених угод. «Сподіваємося, що українська сторона наполяже на забезпеченні з боку ДПЗКУ тісної координації і взаємодії із ССЕС, активного освоєння ринку, гарантуватиме високоєфективну та високоякісну реалізацію проектів, виведе китайсько-українську сільськогосподарську співпрацю на новий рівень розвитку», – наголосило МЗС Китаю [53].

«Отже, з Китаю майже одночасно пролунали два тривожних дзвіночки. Один з них натякав, що у двері можуть постукати судові пристави. Однак ані аграрний міністр, ані інші відомства навіть не поворушилися, аби грудневий офіційний візит президента Януковича до Китаю пройшов без несподіванок. А вони таки сталися», – зазначив у своєму журналістському розслідуванні Володимир Чопенко. Несподіванкою, за його оцінкою, було те, що «крім десяти міждержавних угод, сторони не підписали жодної кредитної. Китай лише підтвердив обов'язковість виконання діючих угод і готовність до подальших перемовин щодо співпраці між фінансовими структурами обох країн» [53].

Про те, що Янукович мав під час візиту до КНР проблеми у зв'язку з невиконанням ДПЗКУ умов китайського кредиту, свідчить і те, що 12 грудня 2013 р., невдовзі після повернення Януковича з Пекіна, було змінено наглядову раду ДПЗКУ. Передусім рада ухвалила рішення випустити облігації на 900 млн грн. Як зазначалося на сайті ДПЗКУ, мета випуску – «фінансування закупівлі зерна на внутрішньому ринку». Виглядало дуже дивним, що позичити гроші хоче корпорація, яка вже має \$1,5 млрд китайської позики. Втім, ці облігації так і не було розміщено, як з'ясувала пізніше (у березні 2014 р.) «Економічна правда» у власному журналістському розслідуванні долі китайського кредиту [54].

У розслідуванні повідомлялися деякі подробиці, як витрачалися китайські гроші: «Корпорація витратила на закупки, можливо, трохи більше третини позики. Правда, у ДПЗКУ стверджують, що китайський кредит також ішов на забезпечення експорту зерна – зберігання, логістику, перевалку – та на виплату відсотків. Рахунки державної корпорації обслуговуються в Укресімбанку. За даними джерел ЕП, на початку 2014 р. держбанк мав на своїх рахунках не більше \$ 500–600 млн. Чи всі гроші з рахунка ДПЗКУ – невідомо. Подейкують, що частина коштів китайського кредиту ще

наприкінці 2012 р. через валютні облігації потрапила у Держказначейство, а якась частина «розчинилася» у самій корпорації. Учасники ринку розповідали, як менеджери корпорації «вимивали» кошти. Купували в окремих компаній кукурудзу по \$300 за тонну, коли її реальна ціна на ринку була \$ 180 за тонну. Різниця у вигляді «відкату» поверталася. Це нескладно перевірити за договорами закупівель» [54].

Одразу після революції нова влада дізналася, що Китай має претензії до України за контрактом з ДПЗКУ. 25 лютого 2014 р. тодішній перший заступник голови комітету Верховної Ради з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією Геннадій Москаль повідомив, що Китай подав до Лондонського міжнародного арбітражного суду позов до України на відшкодування збитків на суму \$ 3 млрд за кредитною угодою з ДПЗКУ [55]. 27 лютого Арсеній Яценюк, виступаючи у Верховній Раді як кандидат на посаду прем'єр-міністра, повідомив: «По відношенню до України заявлена низка позовів про відшкодування кредитів і повернення коштів, які отримували уряд Азарова – Януковича. Так, зараз в міжнародних судах розглядається позов про повернення \$ 3 млрд, які були отримані під державні гарантії від Китайської Народної Республіки. Місце знаходження \$ 3 млрд не встановлено» [56].

Щоправда, швидко з'ясувалося, що інформація про суму позову була дуже перебільшеною. Китайська компанія справді подала проти українського партнера в арбітраж, але на невелику суму. Повідомлення про \$ 3 млрд компанія назвала «неточними». Це пояснення було розміщено 28 лютого на сайті китайської газети «Женьмін Жибао». «Неточність повідомлень сталася в результаті непорозуміння щодо деяких пунктів контракту між нами та українським партнером, між сторонами виникли деякі розбіжності, сума невелика, ці розбіжності зараз вирішуються в арбітражному суді», – стверджувалося на сайті газети. Поінформували про це, українське державне агентство «Укрінформ» поділилося власною інформацією: «Як стало відомо агентству, конфлікт почав назрівати ще кілька місяців тому і сягнув «апогею» в листопаді, при цьому сторони намагалися його врегулювати. Однак події на Майдані, а також прагнення не зіпсувати атмосферу державного візиту в Китай Віктора Януковича на початку грудня минулого року, затягнули з'ясування сторінок і завадили досягти консенсусу» [57].

Слід зауважити, що китайська сторона прагнула не роздмухувати скандал навколо кредиту,

виданого ДПЗКУ китайським Ексімбанком. 26 лютого заступник міністра закордонних справ України Віктор Майко прийняв посла КНР в Україні Чжан Сіюня. У контексті повідомлень 25 лютого в окремих ЗМІ стосовно того, що КНР нібито вимагає повернення від України кредиту в \$ 3 млрд, посол Китаю наголосив на відсутності з боку офіційного Пекіна претензій щодо ходу виконання даного контракту і заявив про налаштованість китайської сторони на його подальшу реалізацію. У зв'язку з цим Чжан Сіюнь повідомив про запланований ближчим часом візит до Києва президента компанії ССЕС для проведення чергового раунду переговорів з ДПЗКУ щодо стану виконання даного контракту [58].

Зі свого боку, ДПЗКУ 26 лютого запевнила, що вона в повному обсязі виконує зобов'язання перед Китаєм за кредитом: «Так, із запланованих для експорту на 2013-2014 рр. 4 млн тонн зерна вже відвантажено за торговими угодами з КНР 2,6 млн тонн. Після недавнього отримання Україною фітосанітарних протоколів на експорт ячменю і сої, поставки зернових ДПЗКУ в КНР протягом 2014 р. зростатимуть». Також ДПЗКУ заявила, що вона не діє «в обхід» кредитних і торговельних угод з КНР. «Адже відповідно до угод з китайським оператором ССЕС, ДПЗКУ може експортувати зерно як безпосередньо до КНР, так і на ринки інших країн. Корпорація не отримувала ніяких позовних вимог в Лондонський міжнародний арбітражний суд і не бачить підстав для їх подання», – зазначила ДПЗКУ. Вона уточнила, що постачання зерна в інші країни не суперечить двостороннім угодам і обумовлене об'єктивними причинами. Адже до грудня 2013 р. з України на ринок КНР могла поставлятися виключно кукурудза, імпорт якої регламентований в цій країні за обсягами і квотами. «Варто зауважити, що обидві сторони з самого початку домовилися уникати судових спорів. Рішення дискусійних і спірних питань між ДПЗКУ і її китайськими партнерами відбувається шляхом переговорів, консультацій, укладення додаткових угод і меморандумів», – заявила ДПЗКУ і запевнила, що немає підстав говорити про ризики невиконання Україною кредитних і торговельних угод з КНР [59].

11 березня новий міністр аграрної політики та продовольства України Ігор Швайка повідомив про звільнення голови правління ДПЗКУ Ігоря Якубовича, який обіймав цю посаду з січня 2013 р. Також міністр сказав, що в ДПЗКУ проведено масштабну ревізію. Що стосується виконання корпорацією зобов'язань перед Китаєм

щодо поставок зерна, то Швайка заявив: «Позову немає. Є складні відносини, були складні переговори за багатьма напрямками» [60].

21 березня Ігор Швайка повідомив, що аудиторі провели перевірку діяльності ДПЗКУ і підтвердили наявність претензій з боку Китаю щодо виконання контракту про поставки зернових. «Вже є інформація не від ДПЗКУ, у складі Якубовича і його заступників, а вже від аудиторів, які перевіряють діяльність, аналізують документи, і вже новий голова правління спілкується з представниками китайської корпорації. У нас дійсно є спірна ситуація з китайською корпорацією, – сказав Швайка. – Ми домовилися прийняти наступного тижня представника китайської корпорації для можливості врегулювання мирно цієї суперечки, оскільки різночитання мають все одно знаходити своє логічне вирішення. Ми зі свого боку робитимемо ті кроки, щоб інша сторона або відкликала свою заяву, або ми знайшли якийсь інший спосіб мирного врегулювання». Міністр також додав, що наступного тижня пройдуть зустрічі, «щоб з'ясувати, куди поділися 500 млн грн, виведені в офшорні корпорації» [61].

31 березня ДПЗКУ повідомила, що спірні питання між ДПЗКУ та ССЕС розглядає Міжнародна асоціація торгівлі зерном і кормами – Grain and Feed Trade Association (GAFTA). «Жодного позову Китаю до України на рівні держав не існує в природі. Є загальноприйнята в міжнародній торгівлі зерном процедура розгляду спірних питань між господарськими суб'єктами – ДПЗКУ та китайською корпорацією ССЕС», – стверджується в повідомленні. ДПЗКУ також наголосила, що не відповідає дійсності інформація про те, що нібито арбітраж розглядатиме претензії ССЕС до ДПЗКУ про нецільове використання китайського кредиту на постачання зерна. «GAFTA є організацією поза-судового комерційного арбітражу, і справи про використання коштів лежать поза її компетенцією. Більше того, ставити подібне питання має право навіть не корпорація ССЕС, а виключно кредитор в особі Ексімбанку Китаю, який, наголошуємо, не має на сьогодні жодних претензій щодо використання кредитних коштів», – зазначається в повідомленні. ДПЗКУ пояснила, що предметом розгляду в GAFTA є «спірні моменти в тлумаченні контрактів, які виникли між ДПЗКУ та ССЕС навколо певних обсягів зерна, торгівля якими відбувалась у 2013 р.». Стосовно ціни питання в арбітражі ДПЗКУ повідомила: «Йдеться про спірну комісійну винагороду, максимальна сума якої може сягнути \$ 7 млн. Навіть у випадку негативного для

ДПЗКУ розвитку подій, після проходження двох стадій арбітражу і гіпотетичного подальшого судового розгляду, ця сума покривається поточними прибутками від зовнішньоторгових операцій». Таким чином, наголосила ДПЗКУ, «не йдеться ні про які мільярдні претензії чи загрози державним гарантіям кредиту». Також ДПЗКУ запевнила, що існуючий комерційний арбітраж не зупиняє і не скасовує співпрацю між ДПЗКУ і ССЕС: «Він жодним чином не ставить під сумнів і не впливає на подальше виконання генерального договору з ССЕС, а також кредитного договору з Ексімбанком КНР. Ніхто і ніде не піднімає питання ані про припинення взаємної торгівлі зерном, ані про відкликання кредиту, ані про зупинку українсько-китайського проекту» [62].

Подальші відносини ДПЗКУ і ССЕС вже залежали від дій нової влади. Вона отримала у спадок від Януковича борг у розмірі \$1,5 млрд за китайським кредитом і зобов'язання перед ССЕС щодо щорічних поставок зернових, а також загрозу необхідності достроково погасити борг у разі невиконання зобов'язань, оскільки кредит було надано під державні гарантії.

Куди поділися \$ 1,5 млрд, отримані ДПЗКУ наприкінці 2012 р., залишилося нерозгаданою загадкою і через чотири роки після втечі Януковича. 3 липня 2018 р. заступник генпрокурора України Євген Єнін повідомив, що ГПУ у Пекіні домовилася про прискорене виконання пріоритетних запитів про міжнародно-правову допомогу у розслідуванні справи про розкрадання частини \$ 1,5 млрд кредиту, наданого ДПЗКУ китайським Ексімбанком. За словами Єніна, фігурантами даної кримінальної справи є посадовці ДПЗКУ [63].

У судовому порядку поки що доведено одну схему розкрадання китайського кредиту. 4 березня 2015 р. Господарський суд Запорізької області вирішив задовольнити позов ДПЗКУ і стягнути на її користь 162,32 млн грн з ПрАТ «Страхова компанія «Гарант Престиж». Як зазначається у рішенні суду, у квітні 2014 р. Державна фінансова інспекція за дорученням прем'єр-міністра Арсенія Яценюка провела перевірку ДПЗКУ та її 53 філій за 2013 р. і січень-березень 2014 р. Виявлено, що ДПЗКУ страхувала зерно від вогневих

ризиків та стихійних явищ за ставкою 4,62% річних. За період з 20 травня 2013 р. по 7 березня 2014 р. страхувальнику – компанії «Гарант Престиж» – перераховано 177,08 млн грн. З'ясовано, що 162,32 млн грн, тобто 11/12 суми, ДПЗКУ переоплатила. Схема виявилася дуже простою. «Гарант Престиж» щомісяця виставляв ДПЗКУ платіж у розмірі усього річного договору – на 14,76 млн грн. ДПЗКУ щоразу сумлінно платила річний платіж – замість місячного у розмірі 1,23 млн грн. І так 12 разів поспіль. Тобто протягом 12 місяців ДПЗКУ сплатила страхову суму не за 12 місяців, а за 12 років.

Звісно, можна припустити, що це була звичайна помилка, несвідомо повторена 12 разів. Але є підстави вважати, що помилка була навмисною. СК «Гарант Престиж» зареєстрована у Донецьку. Після втечі Януковича газета «Дело» опублікувала розслідування «Страхова мафія», у якому віднесла «Гарант Престиж» до числа тих страхових компаній, які займалися не стільки страхуванням, скільки відмиванням грошей для «сім'ї» Януковича [64].

Висновки. Янукович, здобувши посаду президента України, отримав такі стартові можливості у діалозі з керівництвом Китаю, яких не мав жоден інший президент України. На самому початку своєї президентської каденції Янукович почув від китайського лідера пропозицію вивести відносини між двома країнами на рівень стратегічного партнерства. Об'єктивно це відкривало для України нові, неймовірні раніше варіанти зміцнення своїх позицій у стосунках як з Росією, так і з Заходом.

Для китайського керівництва головний сенс цього стратегічного партнерства полягав у можливості просувати в Україні свої технології, обладнання, інші товари та послуги, отримуючи навзаєм зерно та інше продовольство. Проте Янукович цими можливостями скористався лише частково – тією мірою, якою вони відповідали його пріоритетам. Вже в питанні про китайські кредити його позиція дисгармоніювала з позицією керівництва КНР. Це, власне, і стало причиною того, що було реалізовано лише невелику частину спільних планів, а решта їх залишилися на папері (у вигляді меморандумів, рамових угод тощо) або, ще гірше, замість користі принесли Україні додаткові дірки в бюджеті.

Список літератури:

1. Величко Д. Роль Президента України у сфері реалізації зовнішньої політики України: на шляху до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. *Наукові записки Інститут законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 6. С. 27–31.
2. Шкляр Л. Сучасні пріоритети зовнішньої політики України. *Україна дипломатична*. 2011. Вип. 12. С. 610–621.
3. Dragneva R., Wolczuk K. The EU and the Yanukovich Regime. Palgrave Pivot, 2015. 148 p.

4. Kropacheva E. Ukraine's EU Integration During the Presidency of Viktor Yanukovich. University of Tartu, 2014. 22 p.
5. La Chine au chevet de l'Ukraine. URL: <https://www.letemps.ch/opinions/chine-chevet-lukraine> (дата звернення 15.10.2018 р.).
6. Костенко Ю. Від відносин дружби і співробітництва до стратегічного партнерства. *Україна дипломатична*. 2011. Вип. 12. С. 385–408.
7. Янукович здійснить візит до Китаю. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/yanukovich-zdiysnit-vizit-do-kitayu.html> (дата звернення 15.10.2018 р.).
8. Грищенко провів переговори з главою МЗС Китаю. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/1096002-grishchenko-proviv-peregovori-z-glavoju-mzs-kitayu> (дата звернення 15.10.2018 р.).
9. Китайське радіо висвітлюватиме візит Януковича до КНР 61 мовою. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/kitayske-radio-visvitlyuvatime-vizit-yanukovicha-do-krp-61-movoju.html> (дата звернення 15.10.2018 р.).
10. Делегація Януковича у Китай полетить трьома літаками. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/yanukovich-u-kitay-poletit-troma-litakami.html> (дата звернення 15.10.2018 р.).
11. Що Янукович робитиме у Китаї (програма візиту). URL: <https://tsn.ua/ukrayina/scho-yanukovich-robitime-u-kitayu-programa.html> (дата звернення 15.10.2018 р.).
12. Візит Януковича до Китаю: підписано 13 двосторонніх документів на \$ 4 млрд. URL: <https://ua.korrespondent.net/business/1112503-vizit-yanukovicha-do-kitayu-pidpisano-13-dvostoronnih-dokumentiv-na-4-mlrd> (дата звернення 16.10.2018 р.).
13. Україна домовиться з Китаєм про мирне використання космічного простору. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/vizit-yanukovicha-do-kitayu-dast-poshtovh-spirvragi-v-kosmosi.html> (дата звернення 16.10.2018 р.).
14. В Україну прийдуть 4 млрд. дол. китайських інвестицій. URL: https://dt.ua/POLITICS/v_ukrayinu_priydut_4_mlrd_dol_kitayskih_investitsiy.html (дата звернення 16.10.2018 р.).
15. Україна домовилася активізувати міжурядові контакти. URL: <https://ubr.ua/ukraine-and-world/power/ukrana-domovilasja-aktivizuvati-mjuriadov-kontakti-86087> (дата звернення 16.10.2018 р.).
16. Андрій Ключев: Створена Міжурядова комісія – стратегічний майданчик для розвитку співробітництва між Україною та КНР. URL: http://meold.kmu.gov.ua/mines/control/uk/publish/article?art_id=165426 (дата звернення 16.10.2018 р.).
17. Партія регіонів зміцнює зв'язки з Компартією Китаю. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/partiya-regioniv-zmicnyuue-zv-yazki-z-kompartiyeyu-kitayu.html> (дата звернення 16.10.2018 р.).
18. Партія регіонів «побраталася» з китайськими комуністами. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/partiya-regioniv-pobratalasya-z-kitayskimi-komunistami.html> (дата звернення 16.10.2018 р.).
19. Ху Цзіньтао розпочав візит до України з відвідин Криму. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/hu-czintao-rochinae-vizit-do-ukrayini-z-vidvidin-krimu.html> (дата звернення 16.10.2018 р.).
20. Віктор Янукович та Ху Цзіньтао підписали Спільну декларацію про встановлення і розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною і КНР. URL: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2011/6/20/44973.htm> (дата звернення 16.10.2018 р.).
21. Договірні-правова база українсько-китайських відносин. URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/chi/2095.html (дата звернення 16.10.2018 р.).
22. Закон України «Про ратифікацію Договору про дружбу і співробітництво між Україною і Китайською Народною Республікою» (15.05.2014 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 27. С. 2227. Ст. 920.
23. Лідери України і Китаю підписали Договір про дружбу і співробітництво. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/1586527-lideri_ukraiini_i_kitayu_pidpisali_dogovir_pro_drubu_i_spirvobitnitstvo_1889296.html (дата звернення 16.10.2018 р.).
24. Договірні-правова база між Україною та Китаєм. URL: <https://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/legal-acts> (дата звернення 16.10.2018 р.).
25. Україна та Китай підписали договір про дружбу і співробітництво та низку інших документів. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/mezhdu-ukrainoy-i-kitaem-segodnya-byli-podpisany-tri-memoranduma--05122013123500> (дата звернення 16.10.2018 р.).
26. Янукович розраховує на 8 мільярдів доларів інвестицій з Китаю. URL: https://dt.ua/ECONOMICS/yanukovich-rozrahovuue-na-8-milyardiv-dolariv-investitsiy-z-kitayu-133270_.html (дата звернення 16.10.2018 р.).
27. Янукович едет в Китай за кредитом в 10 млрд. долл. URL: <https://www.segodnya.ua/politics/yanukovich-edet-v-kitay-za-10-mlrd-479451.html> (дата звернення 16.10.2018 р.).
28. China noncommittal on aid for Ukraine during president's visit. URL: <https://www.reuters.com/article/us-china-ukraine/china-noncommittal-on-aid-for-ukraine-during-presidents-visit-idUSBRE9B30>
29. Пекін не укладав кредитних угод з Україною, – МЗС КНР. URL: <https://ua.112.ua/polityka/pekin-ne-ukladav-kreditnih-ugod-z-ukrayinoju-mzs-krp-2267.html> (дата звернення 18.10.2018 р.).

30. Візит до Китаю: Янукович каже про мільярдні інвестиції. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2013/12/131205_yanukovych_china_uk (дата звернення 18.10.2018 р.).
31. Китай профінансує український аграрний сектор на 3 млрд дол. URL: <https://economics.unian.ua/agro/668436-kitay-profinansue-ukrajinskiy-agrarniy-sektor-na-3-mlrd-dol.html> (дата звернення 18.10.2018 р.).
32. Мінагропрод хоче позичити у Китаю три мільярди доларів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2012/07/2/328116/> (дата звернення 18.10.2018 р.).
33. Проект Закону про внесення зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» (щодо державних запозичень). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43871 (дата звернення 18.10.2018 р.).
34. ВР разрешила Кабміну привлечь до 3 млрд долл. от Эксимбанка Китая – закон. URL: <https://minfin.com.ua/2012/07/04/615861/> (дата звернення 18.10.2018 р.).
35. Білоусова Н. Як правильно розіграти «родючий» козир? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/yak-pravilno-rozigrati-rodyuchiy-kozir> (дата звернення 18.10.2018 р.).
36. Постанова Верховної Ради України «Про скасування рішення Верховної Ради України про прийняття в цілому як закону проекту Закону України про внесення зміни до Закону України “Про Державний бюджет України на 2012 рік”» (30.07.2012 р.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5197-17> (дата звернення 18.10.2018 р.).
37. Закон України «Про внесення змін до статті 6 Закону України “Про Державний бюджет України на 2012 рік”» (30.07.2012 р.). *Відомості Верховної Ради*. 2013. №31. Ст.367.
38. Постанова Кабінету міністрів України № 857 «Питання надання у 2012 році державних гарантій для фінансування проектів у сфері сільського господарства» (13.08.2012 р.). *Офіційний вісник України*. 2012. № 70. С. 9. Ст. 2836.
39. Угоду про китайські мільярди підпишуть в жовтні – Присяжнюк. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2012/09/20/336225/> (дата звернення 18.10.2018 р.).
40. China National Complete Engineering Corporation. Company Profile. URL: http://en.cmcec.com/gsgk_6382/gsjj/ (дата звернення 18.10.2018 р.).
41. Денков Д. Десять фактів про китайський кредит. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2014/03/27/7020517/> (дата звернення 18.10.2018 р.).
42. Україна отримала транш «аграрного кредиту» від китайського банку. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2013/02/6/360320/> (дата звернення 18.10.2018 р.).
43. Присяжнюк розповів, куди пішли китайські мільярди. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2013/02/20/362428/> (дата звернення 18.10.2018 р.).
44. Денков Д. Присяжнюк і кукурудза: хто заплатить за китайські мільярди. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2013/02/25/363052/> (дата звернення 19.10.2018 р.).
45. Арбузов вирішив активно залучати інвестиції з Китаю. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2013/04/26/373087/> (дата звернення 19.10.2018 р.).
46. Указ Президента України «Про внесення зміни до Указу Президента України від 27 жовтня 2010 року № 979» (30.04.2013 р.). *Офіційний вісник Президента України*. 2013. № 13. С. 4. Ст. 437.
47. Мінагропрод пустить кредитні мільярди на зрошення земель. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2012/12/20/351883/> (дата звернення 19.10.2018 р.).
48. Китайський аграрний кредит: сплошныe риски и неустойка. URL: <https://economics.unian.net/agro/900422-kitayskiy-agrarniy-kredit-sploshnyie-riski-i-neustoyka.html> (дата звернення 19.10.2018 р.).
49. Денков Д. Уряд монополізує ринок агрохімії. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2014/01/15/412197/> (дата звернення 19.10.2018 р.).
50. Україна та Китай підписали протоколи на постачання вітчизняних сої та ячменю. URL: <http://a7d.com.ua/novini/14693-ukrayina-ta-kitay-pdpisali-protokoli-na-postachannya-vtchiznyanih-soyi-ta-yachmenyu.html> (дата звернення 19.10.2018 р.).
51. Денков Д. Чи заплатить Україна неустойку Китаю. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2013/05/29/377043/> (дата звернення 19.10.2018 р.).
52. Постанова Кабінету міністрів України № 432 «Про внесення змін до пункту 3 Порядку та умов надання у 2012 році державних гарантій для фінансування проектів у сфері сільського господарства» (19.06.2013 р.). *Офіційний вісник України*. 2013. № 48. С. 39. Ст. 1717.
53. Чопенко В. Продовольча провінція Китаю. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2014/03/27/431747/> (дата звернення 19.10.2018 р.).
54. Денков Д. Китайський зерновий позов. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2014/03/11/425890/> (дата звернення 20.10.2018 р.).
55. Китай судитиметься з Україною через невиконання контракту з постачання зерна на 3 млрд дол. URL: <https://economics.unian.ua/agro/889776-kitay-suditimetsya-z-ukrajinoyu-cherez-nevikonannya-kontraktu-z-postachannya-zerna-na-3-mlrd-dol.html> (дата звернення 20.10.2018 р.).

56. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України. 27 лютого 2014 р. URL: <http://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/5179.html> (дата звернення 20.10.2018 р.).
57. Танасійчук О. Про що судити китайцям з українцем? URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other-news/1625188-pro_shcho_suditi_kitaytsevi_z_ukraintsem_1913106.html (дата звернення 20.10.2018 р.).
58. Заступник Міністра закордонних справ України Віктор Майко прийняв Надзвичайного і Повноважного Посла Китайської Народної Республіки в Україні Чжан Сіюня. URL: <https://mfa.gov.ua/ua/press-center/news/18383-zastupnik-ministra-zakordonnih-sprav-ukrajini-viktor-majko-prijnyav-nadzvichajnogo-i-povnovazhnogo-posla-kitajskoj-narodnoj-respubliki-v-ukrajini-chzhan-sijunya> (дата звернення 20.10.2018 р.).
59. Мінагропрод спростував інформацію про зрив поставок зерна до Китаю. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2014/02/26/422322/> (дата звернення 20.10.2018 р.).
60. У Держпродкорпорації провели кадрові ротації. URL: <https://economics.unian.ua/agro/895289-uderjprod korporatsiji-proveli-kadrov-rotatsiji.html> (дата звернення 20.10.2018 р.).
61. Кабмін підтвердив претензії Китаю щодо «зернового» контракту. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2014/03/21/430491/> (дата звернення 20.10.2018 р.).
62. ДПЗКУ: претензії китайської сторони – це лише 7 мільйонів доларів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2014/03/31/432875/> (дата звернення 20.10.2018 р.).
63. Розкрадання «зернового» кредиту: Єнін каже, що Китай допоможе з розслідуванням. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2491935-rozkradanna-zernovogo-kreditu-enin-kaze-so-kitaj-dopomoze-z-rozsliduvannam.html> (дата звернення 20.10.2018 р.).
64. Страховая мафія: как в Нацкомфинуслуг отмывали деньги для «Семьи» и зарабатывали на страховщиках. URL: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/strahovaja-mafija-kak-v-nackomfinuslug-otmyvali-dengi-dlja-semi-232458/> (дата звернення 20.10.2018 р.).

Denysenko V.I. ATTEMPTS AT ENERGIZING UKRAINE-CHINA COOPERATION UNDER V. YANUKOVYCH'S REGIME

The article focuses upon the development of Ukraine vs People's Republic of China relationship over a scope of 2010–2014 as seen specifically from the President Victor Yanukovich's perspective. It is stated that the fourth President of Ukraine had unique opportunities to bring the bilateral arrangements to the next level due to the Chinese side's proposal to sign a strategic partnership. Raising PRC's impact in the post-Soviet area, the ongoing competition for Ukrainian active assets and technologies, as well as engaging Ukraine as a partner for the Chinese Silk Way project were the leading motives behind the PRC government's decision. Victor Yanukovich, in his turn, considered China first and foremost as a source of easily accessible financial support for internal needs, provided without any collateral political terms and conditions. Such an approach stood in a striking contrast to the Chinese investors' aims. It is defined that, in terms of credit expected, the USD 3 billion credit deal between the public joint-stock company "State Food and Grain Corporation of Ukraine" (SFGCU) and the Export Import Bank of China proved to be the largest one among the Ukraine-China bilateral agreements to be ever signed under Yanukovich. It was Ukraine's responsibility, under the terms of the agreement, to deliver 4 million tons of grain, i.e. corn, to the PRC. However, the Chinese credit assigned for the inner market purchase turned out to be partially spent for other agendas and partially stolen. As a result, the SFGCU found itself in a crosshair of international scandal due to a contract terms violation, which resulted in PRC government's decision to freeze new credit agreements and led to a considerable relationship regress. The article explores the investigation over SFGCU and the Regions Party top management's machinations with the Chinese funds following the Revolution of Dignity, as well as the process of reaching compromise with China in terms of overcoming the consequences of Yanukovich's actions in bilateral relations.

Key words: Victor Yanukovich, PRC, State Food and Grain Corporation of Ukraine, corruption, Ukraine-China relationship.